OPETUS- JA KULTTUURIMINISTERIÖ

Vastine

2.11.2026

VN/2160/2025
VN/2160/2025-OKM-112

Eduskunnan sivistysvaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi oppivelvollisuuslain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi (HE 213/2026 vp)

Opetus- ja kulttuuriministeriö toteaa otsikon mukaisessa asiassa eduskunnan sivistysvaliokunnalle annettujen asiantuntijalausuntojen johdosta vastineenaan seuraavaa:

Oppivelvollisuuden suorittaminen nuorten työpajatoiminnassa

Esityksessä ehdotetaan mahdollistettavaksi oppivelvollisuuden suorittaminen myös nuorten työpajatoiminnassa.

Kuntaliitto katsoo lausunnossaan, että säännöksiä oppivelvollisen opiskelijan mahdollisuudesta suorittaa opintoja koulutusmuotoon sopivassa oppimisympäristössä kuten työpaikalla järjestettävässä koulutuksessa tai nuorten työpajatoiminnassa ei tulisi sisällyttää oppivelvollisuuslakiin, vaan koulutuksen järjestämistä ja opintojen suorittamista koskevat kysymykset tulisi ratkaista kutakin koulutusmuotoa koskevassa erityislaissa.

Opetus- ja kulttuuriministeriö toteaa, että ehdotetulla oppivelvollisuuslain 4 §:n 5 momentin säännöksellä on haluttu selkeyttää nykytilaa korostamalla sitä, mikä jo tällä hetkellä on mahdollista. Oppivelvollisuuslakia ja koulutusta koskevaa erityislainsäädäntöä tulee katsoa yhdessä. Esimerkiksi ammatillisesta koulutuksesta annetusta laista selvää, mitkä ovat ammatillisen koulutuksen mahdollistamat oppimisympäristöt. Esimerkiksi nuorten työpajatoimintaa voi jo nykyisellään hyödyntää oppimisympäristönä.

Kuntaliiton käsityksen mukaan jo nykylainsäädännön puitteissa nuori voi osallistua nuorten työpajatoimintaan odottaessaan asuinkunnan koulutuspaikan osoittamista. Tällöin kyse ei kuitenkaan ole oppivelvollisuuden suorittamisesta. Kuntaliitto pitää ongelmallisena esitystä oppivelvollisuuden suorittamisen laajentamisesta koulutusjärjestelmän ulkopuolelle. Oppivelvollisuusuudistuksen yhteydessä todettiin, että oppivelvollisuus merkitsee velvollisuutta osaamisen hankkimiseen ja tämän vastinparina on koulutuksen maksuttomuus.

Kuntaliitto pyytää lausunnossaan valiokuntaa arvioimaan, voidaanko oppivelvollisuutta suorittaa koulutusjärjestelmän ulkopuolella, osallistumalla nuorisolain mukaiseen nuorten työpajatoimintaan ja edellyttääkö oppivelvollisuuden suorittamisen laajentaminen työpajoille myös oppivelvollisuuden

Postiosoite Postadress Postal Address	Käyntiosoite Besöksadress Office	Puhelin Telefon Telephone	Faksi Fax Fax	s-posti, internet e-post, internet e-mail, internet
Opetus- ja kulttuuriministeriö				
PL 29 00023 Valtioneuvosto	Meritullinkatu 10 Helsinki	0295 16001 +358 295 16001		kirjaamo.okm@gov.fi

suorittamiseksi annettavan nuorten työpajatoiminnan maksuttomuutta ja mitä maksuttomuuteen tällöin sisältyisi. Toiminnan maksuttomuuden ohella ehdotusta tulee arvioida toiminnan saatavuuden ja kielellisen yhdenvertaisuuden näkökulmasta. Siinä tilanteessa, että oppivelvollinen voisi esityksen mukaisesti suorittaa oppivelvollisuutta nuorten työpajatoiminnassa, esitystä tulisi arvioida myös oppivelvollisen oikeussuojan näkökulmasta: edellyttääkö oppivelvollisuuden suorittaminen nuorten työpajatoiminnassa oppivelvollisen oikeutta / velvollisuutta koskevaa päätöksentekoa sekä mahdollisuutta saattaa päätös muutoksenhakuelimen (PL 21 §) käsiteltäväksi, esimerkiksi tilanteessa, jossa halukkaita nuorten työpajaan on enemmän kuin siellä on paikkoja tai toimintapaikkoja ei ole saatavilla. Arviointi on tärkeää, jotta kunnille sekä muille koulutuksen ja nuorten työpajatoiminnan järjestäjille ei synny tosiasiallisesti uusia tai laajenevia tehtäviä ja velvoitteita, joita ei ole valmistelussa tunnistettu eikä kustannusten ja muiden vaikutusten arvioinnissa otettu huomioon.

Opetus- ja kulttuuriministeriö toteaa, että nykyisin oppivelvollisia ei oteta nuorten työpajatoimintaan. Nykytilanteen mukaisessa järjestelmässä nuorisolain mukaista rahoitusta ei voi käyttää oppivelvollisille: oppivelvolliset voivat osallistua nuorten työpajatoimintaan ainoastaan silloin, kun heillä on koulutuspaikka.

Opetus- ja kulttuuriministeriö toteaa, että nuorten työpajatoimintaa koskevalla muutosehdotuksella on vastattu pääministeri Petteri Orpon hallituksen hallitusohjelman kirjaukseen oppivelvollisuuden suorittamisen mahdollistamisesta työpajatoiminnassa. Muutosehdotuksessa on rajattu tarkasti se, missä tilanteissa oppivelvollinen voisi suorittaa oppivelvollisuuttaan nuorten työpajatoiminnassa. Tämä olisi mahdollista vain eräissä tilanteissa eli sen kahden kuukauden aikana, kun oppivelvollinen on asuinkunnan ohjaus- ja valvontavastuun piirissä, mutta hänelle ei vielä ole osoitettu opiskelupaikkaa oppivelvollisuuslain 15 ja 15 a §:n nojalla. Tämä koskisi ennen kaikkea tilanteita, joissa oppivelvollinen ei ole saanut opiskelupaikkaa perusopetuksen jälkeisessä yhteishaussa tai jatkuvassa haussa, ja hän on tullut asuinkunnan ohjaus- ja valvontavastuun piiriin. Myös niissä tilanteissa, joissa oppivelvollinen on katsottu eronneeksi opinnoistaan tai hänen opiskeluoikeutensa on peruutettu ammatillisesta koulutuksesta annetun lain nojalla, ja hän on tullut kunnan ohjaus- ja valvontavastuun piiriin, hänet voitaisiin ohjata nuorten työpajatoimintaan siksi ajaksi, kunnes hänelle osoitetaan opiskelupaikka.

Oppivelvollisuuden suorittaminen nuorten työpajalla olisi mahdollisuus, ei pakollinen oppivelvollisuuden suorittamistapa. Oppivelvollisuuden suorittaminen nuorten työpajalla olisi ainoastaan tukea antava mahdollisuus siirtymävaiheessa, kun oppivelvollinen olisi vailla opiskelupaikkaa. Tällöin asuinkunta voisi ohjata nuoren tilapäisesti nuorten työpajatoimintaan. Nuorten työpajatoiminta ei olisi vaihtoehto koulutukselle, vaan sen myötä nuori saisi mielekästä tekemistä ja osallistumisen kokemuksia, ennen kuin hän saa opiskelupaikan. Tarkoituksena ei ole, että nuorten työpajatoiminta muodostuisi oppivelvollisuuden ensisijaiseksi suorittamistavaksi, vaan koulutus on ensisijainen oppivelvollisuuden suorittamistapa. Nuorten työpajatoiminta ei tule yhteishakuun eikä ole muuallakaan haettavissa, kuten koulutukset ovat.

Muut lausunnonantajat ovat kannattaneet oppivelvollisuuden suorittamisen mahdollistamista nuorten työpajatoiminnassa. Esimerkiksi *Opetushallitus* kannattaa nuorten työpajatoiminnan tuomista lainsäädäntöön yhtenä oppivelvollisuuden suorittamistavoista niille nuorille, jotka ovat jääneet ilman opiskelupaikkaa. Työpajajakso voi tukea nuoren kiinnittymistä koulutukseen, auttaa häntä tutustumaan erilaisiin ammatti- ja koulutusvaihtoehtoihin sekä edistää tarkoituksenmukaisen opiskelupaikan löytymistä. On hyvä, että esityksen mukaan oppivelvollisuutta suoritetaan yksinomaan työpajassa vain määräaikaisesti ja asuinkunta ohjaa oppivelvollisen hänelle sopivaan koulutusmuotoon, sillä työpajajakson aikana nuori ei ole oppivelvollisuuslain mukaisten opintososiaalisten etuuksien piirissä.

Nuorisotutkimusseura pitää myönteisenä kehityksenä nuorten työpajatoiminnan aseman vahvistamista oppivelvollisuuden suorittamisen mahdollisena väylänä. *Into – etsivä nuorisotyö ja työpajatoiminta ry:n (jälj. Into ry)* mukaan on tärkeää, että työpajatoiminta tunnistetaan aiempaa selkeämmin oppivelvollisuuden suorittamisen ympäristönä. Tämä vahvistaa koulutusjärjestelmän mahdollisuuksia hyödyntää erilaisia oppimisympäristöjä ja tukea niiden nuorten koulutukseen kiinnittymistä, jotka ovat jääneet ilman opiskelupaikkaa, joiden koulutuspolku on katkennut tai joiden koulutuspolku on vaarassa katketa.

Sivistysala ry (jälj. Sivista) esittää valiokunnalle harkittavaksi, että työpajajaksoa voisi tarvittaessa jatkaa yli kahden kuukauden, mutta kuitenkin niin, että jaksolle on säädetty selkeä enimmäiskesto. Näin oppivelvollisella olisi aikaa kiinnittyä oppimisympäristöönsä ilman tunnetta jatkuvasta siirtelystä ja siirtymisessä voisi olla mahdollisuus tehdä loppuun työpajalla mahdollisesti aloitetut tutkinnon osat. Samalla oppilaitoksilla olisi riittävä aika tehdä tarvittavat järjestelyt opiskelijan ottamiseksi.

Ammattiosaamisen kehittämisyhdistys AMKE ry (jälj. AMKE) toteaa, että kahden kuukauden aika voi joissakin tilanteissa olla liian lyhyt toimivan jatkopolun rakentamiseen suhteessa opiskelijan

elämäntilanteeseen nähden. AMKE huomauttaa, että esityksellä ei ole oppivelvollisuuden suorittamisen osalta juurikaan käytännön kannalta muutoksia nykytilaan verrattuna, kun aika on rajattu kahteen kuukauteen.

Into ry esittää, että työpajajakson keston tulee perustua ensisijaisesti nuoren tarpeisiin. Into esittää työpajajaksojen enimmäiskeston pidentämistä kuuteen kuukauteen tai mahdollisuutta yksilölliseen jatkoon.

Myös *Nuorisoala ry (jälj. Nuorisoala)* kannustaa lausunnossaan sivistysvaliokuntaa harkitsemaan kahden kuukauden aikarajan pidentämistä. Työpajajakson tulisi tarjota riittävästi lisäaikaa sopivan opiskelupaikan löytämiselle, valmiuksien kerryttämiselle sekä oppimisvaikeuksien kompensoimiselle. Nuorisoala kantaa myös lausunnossaan huolta opintososiaalisten etuuksien katkeamattomuudesta. Tähän asiaan kiinnittävät huomiota myös Vanhempainliitto ja Into ry lausunnoissaan.

Suomen Vanhempainliitto (jälj. Vanhempainliitto) pitää ongelmallisena nuorten yhdenvertaisuuden näkökulmasta sitä, että ilman opiskelupaikkaa työpajatoimintaan osallistuvalla oppivelvollisella ei olisi vastaavia opintososiaalisia etuuksia kuin koulutuksessa olevilla oppivelvollisilla. Vanhempainliitto korostaa, että ilman opiskelupaikkaa olevat nuoret ovat usein jo lähtökohtaisesti haavoittuvassa asemassa ja tarvitsevat tukea koulutukseen kiinnittymisessä. Erityisesti opiskeluhuollon palvelujen, maksuttoman ruokailun ja työpajatoimintaan osallistumisen edellyttämien matkojen kustannusten osalta on varmistettava, ettei nuoren mahdollisuus osallistua toimintaan tai saada tarvitsemaansa tukea riipu hänen tai hänen perheensä taloudellisesta tilanteesta.

Vanhempainliiton mukaan työpajajaksolle osallistuminen ei saa riippua perheen taloudellisesta tilanteesta. Nuorelle on turvattava maksuton ateria, tarpeellisten matkojen kustannusten kattaminen sekä hänen tarvitsemansa hyvinvoinnin ja mielenterveyden tuki. Opiskeluhuollon ulkopuolelle jäävän nuoren palvelujen jatkuvuus ja niistä vastaava taho on määriteltävä selkeästi. Erityisesti on ehkäistävä jo alkaneiden tukisuhteiden katkeamista siirtymävaiheessa.

Opetusalan Ammattijärjestö OAJ (jälj. OAJ) korostaa lausunnossaan, että nuorten työpajatoiminta saa olla ilman koulutuspaikkaa jääneelle oppivelvolliselle vain väliaikainen ratkaisu. Oppivelvolliselle tulee mahdollisimman nopeasti löytää opiskelupaikka koulutuksesta, jossa hänellä on oikeus opetushenkilöstön antamaan opetukseen, oppimisen tukeen ja opinto-ohjaukseen.

Suomen opinto-ohjaajat ry kannattaa lausunnossaan sitä, että oppivelvollisen työpajajakson enimmäiskesto on säädetty kahteen kuukauteen.

Opetus- ja kulttuuriministeriö toteaa, että oppivelvollisuuslain lähtökohtana on edelleen se, että oppivelvolliselle tulee löytyä opiskelupaikka tutkintokoulutuksessa, tutkintokoulutukseen valmentavassa koulutuksessa tai työhön ja itsenäiseen elämään valmentavassa koulutuksessa viimeistään kahden kuukauden kuluessa siitä, kun asuinkunnan ohjaus- ja valvontavastuu oppivelvollisesta on alkanut. Viimesijaisesti opiskelijalle osoitetaan opiskelupaikka tutkintokoulutukseen valmentavassa koulutuksessa tai työhön ja itsenäiseen elämään valmentavassa koulutuksessa. Oppivelvollisuutta suoritetaan pääsääntöisesti koulutuksessa ja mahdollisuus oppivelvollisuuden suorittamiseen nuorten työpajatoiminnassa on tätä täydentävä vaihtoehto eräissä, laissa tarkemmin säädetyissä tilanteissa. Kun oppivelvollinen on koulutuksessa, hän on myös oikeutettu niihin opintososiaalisiin etuihin, joista lainsäädännössä tarkemmin säädetään.

Into ry katsoo, että työpajajaksoille tulee osoittaa erillinen ja ennakoitava rahoitus. Mikäli uutta rahoitusta ei osoiteta, tulee varmistaa, että tehtävän toteuttamiseen kohdentuu riittävä rahoitus koulutussektorin budjetista.

AMKE korostaa, että työpajatoiminnan hyödyntämisestä oppivelvollisuuden suorittamisessa ei saa seurata koulutuksen järjestäjille uusia rahoitus- tai järjestämisvastuita ilman niitä vastaavaa rahoitusta. Erityisen tärkeää on erottaa toisistaan tilanteet, joissa työpaja toimii koulutuksen järjestäjän käyttämänä oppimisympäristönä ja joissa nuori osallistuu työpajatoimintaan asuinkunnan ohjaus- ja valvontavastuun aikana ilman opiskelupaikkaa.

OAJ:n mukaan oppivelvollisuuden suorittamista nuorten työpajatoiminnassa silloin, kun oppivelvollisella ei tilapäisesti ole opiskelupaikkaa, ei saa rahoittaa vähentämällä lukiokoulutuksen, ammatillisen koulutuksen tai tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen määrärahoja. OAJ esittää, että sivistysvaliokunta edellyttää erillisen rahoituksen osoittamista oppivelvollisuuslain 5 §:n 4 momenttiin esitetyssä oppivelvollisuuden suorittamiseen nuorten työpajatoiminnassa.

Nuorisoalan mukaan esitys muuttaa myös työpajatoiminnan luonnetta ja rahoitusperustetta. Jos valmennuksen kysyntä kasvaa oppivelvollisuuden suorittamisen vuoksi, palvelun mitoitus on turvattava myös sille kohderyhmälle, jolle työpajatoiminta on viimesijainen ja kuntouttava palvelu. Lisäksi

nuorisotyön ja koulutuksen järjestäjän välinen työn ja kustannusten jako vaatii täsmentämistä. Esityksessä ei osoiteta uudistukseen lisärahoitusta, vaan rahoitus siirretään oppivelvollisuuskoulutuksesta. Samaan aikaan opintojen keskeyttäminen on korkeinta ammatillisessa koulutuksessa, ja opintojen eteneminen on yleisesti hidastunut myös toisella asteella. Vielä vuonna 2025 17,6 prosenttia 25–29-vuotiaista oli ilman perusasteen jälkeistä tutkintoa. Pelkkä rahoituksen uudelleen kohdentaminen ei riitä kattamaan uudistuksen mahdollisia positiivisia kannustinvaikutuksia, joilla alueellisia ja rakenteellisia koulutuseroja kurottaisiin umpeen.

Nuorisoalan lausunnossa nousee myös esille huoli nuorten työpajapaikkojen alueellisesta riittävyydestä ja saavutettavuudesta, sillä nuorisolaissa työpajatoimintaa ei ole säädetty kunnille velvoittavaksi palveluksi.

Opetus- ja kulttuuriministeriö toteaa, että oppivelvollisuuslain 4 §:ään ehdotetulla nuorten työpajatoimintaa koskevalla uudella 5 momentin säännöksellä ei olisi vaikutuksia valtiontalouteen. Opintojen suorittaminen nuorten työpajoilla oppimisympäristönä on mahdollista nykyisinkin ja näin myös tapahtuu. Oppivelvollisuutta suorittavan nuoren työpajalla tapahtuvan valmennuksen kustannukset katetaan koulutuksen järjestäjän saamasta valtionosuusrahoituksesta. Kustannuksiin ei voi käyttää nuorisolain mukaista nuorten työpajatoiminnan valtionavustusta.

Tämän lisäksi oppivelvollisuuslain 4 ja 5 §:ssä säädettäisiin siitä, että nuorten työpajatoiminta olisi eräissä tilanteissa erillinen oppivelvollisuuden suorittamistapa. Tällöin olisi kyse nuorisolaissa tarkoitetusta nuorten työpajatoiminnasta, johon myönnetään valtionavustusta nuorisolain 21 § nojalla.

Nuorisolain 21 §:n mukaan valtion talousarvioon voidaan ottaa vuosittain määräraha myönnettäväksi nuorten työpajatoimintaan. Eduskunta päättää vuosittain, paljonko tarkoitukseen kohdennetaan määrärahaa, eikä määrärahan suuruus riipu suoraan työpajatoimintaan osallistuvien määrästä. Opetus- ja kulttuuriministeriö voisi myöntää tarkoitukseen valtionavustusta ilman määrärahalisäyksiä, olemassa olevilla määrärahoilla, kuten lukiokoulutuksen käyttökustannuksiin ja ammatilliseen koulutukseen kohdennettavista määrärahoista. Opetus- ja kulttuuriministeriö arvioisi määrärahatarvetta toteutuneiden nuorten työpajatoimintaan osallistuneiden oppivelvollisten määrien perusteella.

Nuorten työpajatoiminnan järjestäminen on kunnalle vapaaehtoinen tehtävä, ja kunta vastaa ensisijaisesti myös sen kustannuksista.

Muutosehdotuksen toimeenpanoon ei ole varattu lisärahoitusta, vaan muutos toteutetaan nykyisten määrärahojen puitteissa. Oppivelvollisten osallistumista nuorten työpajatoimintaan ja siitä aiheutuvia kustannuksia on tarkoitus seurata ja tarvittaessa myöntää toimintaan valtionavustusta nykyisen rahoituksen lisäksi. Tämä mahdollinen lisärahoitus olisi kuitenkin pois oppivelvollisuuskoulutuksen järjestämisestä.

Vanhempainliitto esittää, että työpajajakson aikainen yhteistyö alaikäisen nuoren huoltajien kanssa turvataan nimenomaisesti lainsäädännössä. Vaikka asuinkunnan ohjaus- ja valvontavastuu jatkuu työpajajakson aikana ja nykyiseen sääntelyyn sisältyy velvollisuus selvittää nuoren tilannetta ja tuen tarvetta yhdessä nuoren ja hänen huoltajansa kanssa, tulee varmistaa, että yhteistyö toteutuu käytännössä myös työpajatoiminnan, asuinkunnan, mahdollisen koulutuksen järjestäjän ja kodin välillä.

Opetus- ja kulttuuriministeriö toteaa, että oppivelvollisuuslain 14 §:n 3 momentin mukaan asuinkunnan tehtävänä on ohjata oppivelvollista hakeutumaan 4 §:ssä tarkoitettuun hänelle soveltuvaan koulutukseen ja tarvittaessa muiden tarkoituksenmukaisten palveluiden piiriin. Oppivelvollisen tilanne ja tuen tarve selvitetään yhdessä oppivelvollisen ja tämän huoltajan tai muun laillisen edustajan kanssa. Näin ollen tämä velvollisuus on jo säädetty asuinkunnalle, ja se sisältää velvoitteen yhteistyöstä huoltajien kanssa.

Suomen rehtorit ry toteaa lausunnossaan, että lakiesitys mahdollistaa oppivelvollisuuden suorittamisen nuorten työpajatoiminnassa, mutta siinä ei määritellä työpajatoiminnasta vastaavan henkilöstön pedagogisia osaamisvaatimuksia. Myös vastuunjako koulutuksen järjestäjän opetushenkilöstön ja työpajan valmennushenkilöstön välillä jää tältä osin avoimeksi. Suomen Rehtorit ry pitää tärkeänä, että vastuut määritellään selkeästi ja oppivelvollisten kanssa työskentelevällä henkilöstöllä on tehtävän edellyttämä pedagoginen ja erityispedagoginen osaaminen.

Opetus- ja kulttuuriministeriö toteaa, että mahdollisuudella osallistua nuorten työpajatoimintaan oppivelvollisuuslain 4 §:n 5 momenttiin ehdotetulla tavalla toteutetaan ammatillisen koulutuksen henkilökohtaisen osaamissuunnitelman mukaista koulutusta. Tällöin sovelletaan myös opetusta antavaa henkilöstöä koskevia lainsäädännön kelpoisuusvaatimuksia. Sen sijaan oppivelvollisuuslain 5 §:n 4 momentin mukainen toiminta olisi vaihtoehto kotona olemiselle, ei koulutukselle. Tällöin oltaisiin nuorisolain mukaisessa nuorten työpajatoiminnassa, jossa eivät päde opettajien kelpoisuusvaatimukset.

Koulutusta koskeva lainsäädäntö ei koske nuorisolain mukaista toimintaa. Nuorisolain mukaisessa toiminnassa ei ole kyse opetuksesta vaan valmennuksesta, jota antavat nuorisotoimen osaajat.

Nuorten työpajatoiminta on nuorisolähtöinen toimintatapa, joka vastaa erityisesti niiden nuorten tarpeisiin, joille toiminnallinen oppiminen ja tekemisen kautta oppiminen tukevat tavoitteiden saavuttamista. Toiminnallisuus tarjoaa vaihtoehtoisia tapoja osallistua ja olla vuorovaikutuksessa, mikä voi vahvistaa osallisuutta tilanteissa, joissa osallistuminen tavanomaisissa oppimisympäristöissä on haastavaa. Työpajatoiminnan ohjauksellinen ja arjenhallintaa vahvistava toimintatapa puolestaan voi tukea opintoihin kiinnittymistä ja sitoutumista erityisesti silloin, kun opiskelijan tuen tarpeisiin ei pystytä vastaamaan riittävän hyvin perinteisessä opiskeluympäristössä.

Lyhytaikaisena jaksona nuorten työpajatoiminta voi tarjota mielekkään ja matalan kynnyksen väylän osallisuuteen sekä opintoihin kiinnittymiseen. Kun oppivelvollinen on jo opiskelijana, hänen oppimisensa ja osaamisen hankkimisensa suunnitellaan yksilöllisesti opiskelijan tarpeiden pohjalta pedagogiset näkökulmat huomioon ottaen.

Ehdotettu oppivelvollisten ensisijaisuus koulutukseen valinnoissa tulee myös vaikuttamaan siihen, että nykyistä nopeammin tullaan pääsemään koulutukseen, jolloin ei merkittävissä määrin olisi tarvetta ohjata opiskelijoita nuorten työpajalle.

Oikeus matka- ja majoituskorvauksiin

Esityksen mukaan oppivelvollisuuslain majoituskorvausta koskevaa säännöstä muutettaisiin siten, että monialaisen ammatillisen oppilaitoksen käsitteestä luovuttaisiin. Sen sijaan oppivelvollisen oikeus majoituskorvaukseen määräytyisi sen perusteella, kuinka kaukana on lähin sellainen ammatillinen oppilaitos, jossa järjestetään koulutusta oppivelvollisen suorittamakseen valitsemaan tutkintoon.

Kuntaliitto toteaa, että ehdotettu muutos on kuntien ja muiden koulutuksen järjestäjien kannalta merkittävä ja tulee aiheuttamaan lisäkustannuksia. Oppivelvollisuuslain (19-21 §) mukaiset matka- ja majoituskorvaukset katetaan lukio- ja ammatillisen koulutuksen määrärahoista. Myös tutkintorakenteesta ja väestökehityksestä johtuen esitetty muutos tulee aiheuttamaan koulutuksen järjestäjille merkittäviä lisäkustannuksia ja heikentämään näin koulutuksen järjestäjän mahdollisuuksia esim. antaa opetusta ja ohjausta. Kuntaliitto muistuttaa, että opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain (64 §) mukaan kunnille ja koulutuksen järjestäjille on korvattava uudet ja laajenevat tehtävät täysimääräisesti valtion varoista. Lisäksi esitetyn muutoksen vaikutuksia tulee arvioida sekä suomen- että ruotsinkielisen oppilaitosverkon näkökulmasta.

Kuntaliitto kiinnittää lisäksi huomiota siihen, että oppivelvollisuuslain 19 §:n 1 momentin 1 kohtaan ehdotettu muutos ei saa synnyttää tilannetta, jossa lukiokoulutuksen järjestäjälle syntyy velvollisuus maksaa matka- ja majoituskorvauksia kansainvälistä ylioppilastutkintoa kuten IB-, EB- ja DIA-tutkintoa suorittaville oppivelvollisille opiskelijoille.

Sivista arvioi, että muutoksella voi olla isompi taloudellinen vaikutus kuin hallituksen esityksessä on arvioitu. Sivista katsoo, että uudistuksen vaikutuksia on seurattava tarkkaan. Sivista muistuttaa eduskuntaa siitä, että opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain (64 §) mukaan kunnille ja koulutuksen järjestäjille on korvattava uudet ja laajenevat tehtävät täysimääräisesti.

Myös *AMKE* katsoo, että esitys on koulutuksen järjestäjien kannalta merkittävä ja voi tulla aiheuttamaan lisäkustannuksia. Erityisesti lisäkustannukset kohdentuvat tietyille alueille.

Suomen lukiolaisten liitto (jälj. SLL) pitää tarpeellisena, että lainsäädännön päivityksen yhteydessä myös matka- ja majoituskorvauksen ehtona olevaa koulumatkan kilometrimäärää ja ajallista pituutta tarkastellaan uudelleen. SLL näkee, että 100 kilometriä yhdensuuntaisena matkana tai kolme tuntia yhteenlaskettuna päivittäisenä koulumatkana ovat kohtuuttomia edellytyksiä korvausten saamiselle. Tulevaisuudessa toisen asteen oppilaitosverkko tulee todennäköisesti harvenemaan, minkä myötä pitkät, mutta kuitenkin 100 kilometrin tai kolmen tunnin rajan alittavat, koulumatkat tulevat lisääntymään. SLL katsoo, että lukiokoulutuksen oppilaitosverkon harveneminen edellyttää matka- ja majoituskorvausten ehtojen keventämistä.

Opetus- ja kulttuuriministeriö toteaa, että voimassa olevassa oppivelvollisuuslaissa käytetty lähimmän monialaisen ammatillisen oppilaitoksen käsite on aiheuttanut tulkintaongelmia. Hallinto-oikeuksien ratkaisut ovat jo aiheuttaneet sen muutoksen, että opiskelijalla on oikeus hakeutua kauemmas opiskelemaan ja saada majoitus- ja matkakorvauksia. Näin ollen jo nykyisen ratkaisukäytännön mukaan oikeus matka- ja majoituskorvauksiin on laajentunut. Muutoksella pikemminkin

selkeytettäisiin säännöstä suhteessa ratkaisukäytäntöön kuin oleellisesti edelleen laajennettaisiin oikeutta majoitus- ja matkakorvauksiin.

Opetus- ja kulttuuriministeriö on arvioinut, että kyse ei ole merkittävistä lisäkustannuksista koulutuksen järjestäjille. Opiskelijoita ei ole käytännössä kohdeltu yhdenvertaisesti matka- ja majoituskorvausten maksamisessa, vaan eri hallinto-oikeudet ovat antaneet keskenään erilaisia päätöksiä, minkä vuoksi on pakko täsmentää lainsäädäntöä vastaamaan oikeuskäytäntöä.

Opetus- ja kulttuuriministeriön näkemyksen mukaan koulutuksen järjestäjien tehtävä matka- ja majoituskorvausten korvaamisen osalta ei laajene, vaan ainoastaan se peruste muuttuu, jonka täyttyessä matka- ja majoituskorvauksia korvataan.

Oppivelvollisille maksettavien matka- ja majoituskorvausten määrää seurataan osana opetus- ja kulttuuriministeriön virkatyötä. Matka- ja majoituskorvaukset myönnetään hakemusten perusteella ja ajantasainen tilannekuva on tältä osin olemassa. Matka- ja majoituskorvausten laajennus ei koske lukio-opintoja, vaan ainoastaan ammatillisen koulutuksen opintoja. Muutosehdotus parantaisi sekä suomen- että ruotsinkielisten oikeuksia osallistua yhdenvertaisesti haluamaansa koulutukseen.

Muun muassa *Kuntaliitto* katsoo lausunnossaan, että matka- ja majoituskorvauksista olisi tarkoituksenmukaista säätää osana opinto- ja koulumatkatukea. Kela käsittelee ja päättää suurelta osin opiskelijoille suunnatut opintososiaaliset etuudet ja asumistukiasiat. Olisi selkeintä, että opintososiaaliset etuudet muodostaisivat yhtenäisen kokonaisuuden. Matka- ja majoituskorvausten siirto opintotuen yhteyteen ja Kelan käsiteltäväksi turvaisi myös opiskelijoiden yhdenvertaista kohtelua ja päätösten tasalaatuisuutta. **Kuten opetus- ja kulttuuriministeriön 9.10.2026 sivistysvaliokunnalle antamassa asiantuntijalausunnossa todettiin**, Eduskunnan käsiteltävänä on parhaillaan myös hallituksen esitys eduskunnalle opintoetuuslaiksi ja siihen liittyviksi laeiksi (HE 177/2026 vp). Kyseisen esityksen mukaan oppivelvollisten majoitus- ja matkakorvauksia myöntäisi 1.8.2027 alkaen Kansaneläkelaitos, eivätkä niitä enää myöntäisi koulutuksen järjestäjät.

Muutokset tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annettuun lakiin

Tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetun lain 13 §:n 2 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että koulutuksen järjestäjän tulee tarjota opiskelijalle mahdollisuus suorittaa kaikkia tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen perusteiden mukaisia osia tarvittaessa yhteistyössä 7 §:ssä tarkoitettujen tahojen kanssa.

Kuntaliiton lausunnon mukaan jää epäselväksi, olisiko opiskelija jatkossa oikeutettu valitsemaan esimerkiksi kaikista ammatillisen koulutuksen tutkintojen perusteiden mukaisista tutkinnon osista haluamansa sisällön ja koulutuksen järjestäjä velvollinen sen tarjoamaan. Kuntaliitto katsoo, että näin laaja oikeus opiskelijan yksilöllisiin valintoihin on koulutuksen järjestäjän kannalta kohtuuton ja aiheuttaa lisäkustannuksia. Julkisen sektorin taloudellinen tilanne huomioon ottaen on kestämätöntä laajentaa kustannuksia lisääviä velvoitteita.

Sivista pitää tärkeänä, että opiskelijalla on mahdollisuus korottaa perusopetuksen arvosanoja sekä suorittaa ammatillisen ja lukiokoulutuksen opintoja. Ehdotettua muutosta ei kuitenkaan pidä ymmärtää siten, että opiskelijalle muodostuisi subjektiivinen oikeus kaikkeen mahdolliseen koulutustarjontaan; esimerkiksi ammatillisia perustutkintoja on 42 ja yksittäisiä tutkinnon osia tuhansia. Lähtökohtaisesti kohtuullisena voidaan pitää oppilaitosten nykytilaa vastaava koulutustarjonta.

AMKE toteaa lausunnossaan, että koulutuksen järjestäjä päättää TUVA-koulutuksen sisällöstä ja laatii suunnitelman koulutuksen toteuttamisesta. AMKE pitää tärkeänä, ettei sääntelystä muodostu koulutuksen järjestäjälle tosiasiallisesti nykyistä laajempaa järjestämisvelvoitetta. Vaikka esityksessä arvioidaan, ettei muutos aiheuta lisäkustannuksia, velvoite voi käytännössä edellyttää koulutuksen tarjonnan laajentamista tai uudenlaisen yhteistyön järjestämistä.

Vanhempainliitto pitää tärkeänä, että turvataan kaikkien opiskelijoiden mahdollisuudet korottaa perusopetuksen arvosanoja ja tutustua lukion tai ammatillisen koulutuksen opintojen kautta, mitä opiskeleminen näissä oppilaitoksissa on.

Opetus- ja kulttuuriministeriö toteaa, että on keskeistä, että opiskelijalla tulee olla mahdollisuus korottaa perusopetuksen arvosanoja tai suorittaa lukion tai ammatillisen koulutuksen opintoja tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen aikana. Opiskelijan tulee voida tutustua ammatilliseen ja lukiokoulutukseen ja hänellä tulee olla tosiasiallinen mahdollisuus perusopetuksen arvosanojen korottamiseen tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen aikana. Käytännössä ongelma on ollut,

että kaikille opiskelijoille ei ole järjestetty näitä kolmea vaihtoehtoista tapaa ja opiskelija ei ole esimerkiksi saanut korottaa perusopetuksen arvosanoja tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen aikana.

Tarkoituksena ei sen sijaan ole, että opiskelija voisi tutkintokoulutukseen valmentavassa koulutuksessa suorittaa esimerkiksi kaikkia ammatillisen tutkinnon osia tai kaikkia lukio-opintoja.

Oppivelvollisten ensisijaisuus yhteishaussa

Esityksen mukaan tulisi lukiokoulutuksessa, ammatillisessa koulutuksessa ja tutkintokoulutukseen valmentavassa koulutuksessa ottaa opiskelijoiksi ensisijaisesti oppivelvolliset hakijat valtakunnallisia hakumenettelyitä käytettäessä eli yhteishaussa.

Sivista kannattaa ehdotusta, sillä muutoksen arvioidaan vähentävän koulutuksen järjestäjille osoitettavien opiskelijoiden määrää. Sivista pitää kuitenkin myös tärkeänä, että opetus- ja kulttuuriministeriö ohjeistaa koulutuksen järjestäjiä, kuinka käytännössä toimitaan eri hakijoiden osalta.

Aikuislukioliitto pitää muutosehdotusta nuorten hakijoiden osalta kannatettavana. Muutoksella voidaan edistää oppivelvollisuuden laajentamisen keskeisiä tavoitteita, kaventaa oppimiseroja ja kasvattaa koulutuksellista tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta. Hyvää on myös täsmennyksenä esitetty rajaus siitä, että ehdotettu muutos ei koskisi jatkuvaa hakua.

AMKE pitää oppivelvollisten aseman vahvistamista opiskelijavalinnassa lähtökohtaisesti perusteltuna. Oppivelvollisuuslaki edellyttää, että nuorelle löytyy opiskelupaikka. Esityksessä täsmennettäisiin säädöstä opiskelijaksi ottamisen osalta, ja oppivelvolliset asetettaisiin ensisijaisiksi yhteishaussa. AMKE katsoo olevan perusteltua, ettei säädöstä sovelleta jatkuvaan hakuun yhtä tiukasti, jotta voidaan varmistaa myös muiden ryhmien mahdollisuus päästä koulutukseen sekä turvata osaavaa työvoimaa alueellisesti.

AMKE:n mukaan sääntelyä on edelleen täsmennettävä, jotta se toimisi käytännössä tarkoituksenmukaisesti ammatillisessa koulutuksessa. AMKE esittää, että oppivelvollisten ensisijaisuus kytketään koulutuksen valintaperusteisiin siten, että ensisijaisuus koskee hakijoita, jotka täyttävät koulutuksen edellytykset.

Aikuislukioliitto toteaa lausunnossaan, että esitetyn muutoksen vaikutukset voivat jatkuvaa hakua koskevasta rajauksesta huolimatta olla negatiivisia esim. niiden tukea tarvitsevien ja/tai vieraskielisten hakijoiden osalta, jotka ovat täyttäneet 18 vuotta juuri ennen pyrkimistään TUVA- tai toisen asteen koulutukseen ja joille ei ole tarjolla mahdollisuutta perustaitojen vahvistamiseen aikuisten perusopetuksessa.

Aikuislukioliiton mukaan ehdotetun muutoksen voidaan myös katsoa heikentävän mm. aikuisten perusopetuksesta päättötodistuksen saaneiden opiskelijoiden mahdollisuuksia päästä itseään kiinnostavalle alalle. Tässä ryhmässä on paljon oppivelvollisuusikäisinä maahan muuttaneita, joiden määrä aikuisten perusopetuksessa on kasvanut. Kaikilla ammatillisen koulutuksen aloilla ei ole jatkuvaa hakua, vaan opiskelupaikat täyttyvät yhteishaussa.

Aikuislukioliitto katsoo myös, että vaikka oppivelvollisten ensisijaisuus opiskelijavalinnoissa on ymmärrettävä tavoite, se ei saisi heikentää niiden hakijoiden mahdollisuuksia, joilla ei ole ollut mahdollisuutta suorittaa peruskoulua loppuun oppivelvollisuusikäisenä asuinmaan vaihtumisen takia, tai joilla on ollut muusta syystä tarvetta aikuisten perusopetukselle.

Nuorisoala kannattaa oppivelvollisten ensisijaisuutta toisen asteen opiskelijavalinnoissa opintojen nivelvaiheiden edistämiseksi. Nuorisoala kannattaa, että oppivelvollisen sivistyksellisiä oikeuksia ja aitoa mahdollisuutta kiinnittyä koulutukseen vahvistetaan. Tärkeää on kuitenkin varmistaa, ettei muutos rajaa koulutuksen ulkopuolelle 18–24-vuotiaita ilman tutkintoa olevia nuoria aikuisia.

Vanhempainliitto korostaa lausunnossaan, että oppivelvollisten lisäksi on huolehdittava niiden nuorten mahdollisuuksista päästä opiskelemaan, jotka tarvitsevat yksilöllisen aikataulun koulutuspolullaan tai palaavat opintoihin keskeytymisen jälkeen. Jatkuvan haun säilyminen ei yksin takaa opiskelupaikkaa esimerkiksi TUVA-koulutuksen aikana 18 vuotta täyttäville, myöhemmin maahan muuttaneille tai ilman toisen asteen tutkintoa oleville nuorille.

OAJ pitää tärkeänä, että kaikilla ilman toisen asteen tutkintoa olevilla tulee olla yhdenvertaiset mahdollisuudet päästä toisen asteen koulutukseen. Nyt esitetty säädös voi johtaa siihen, ettei vailla toisen asteen tutkintoa olevilla 18 vuotta täyttäneillä ole yhdenvertaisia mahdollisuuksia päästä toisen

asteen koulutukseen yhteishaussa. OAJ esittää valiokunnalle, että lukiolaissa, ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa ja tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetussa laissa tulisi säätää, että opiskelijoiksi on kuitenkin otettava ensisijaisesti oppivelvolliset ja ne, joilta puuttuu toisen asteen tutkinto.

OAJ toteaa myös lausunnossaan, että esityksestä ei käy ilmi, minkä ajankohdan perusteella hakijan oppivelvollisuus ja ensisijaisuus määräytyvät. Sääntely ei saa johtaa siihen, että samankaltaisessa tilanteessa olevien hakijoiden asema riippuu syntymäajasta tai opiskelupolun kestosta.

Suomen opinto-ohjaajat ry toteaa lausunnossaan, että muutosehdotus lisää entisestään koulutuspaikkojen määräytymistä oppivelvollisille, jolloin täysi-ikäisten on vaikeampi päästä tutkintotavoitteiseen koulutukseen. Ehdotuksen myötä erityisesti heikompaan asemaan jäävät ne nuoret, joilla oppivelvollisuuden suorittaminen ei ole onnistunut ja tutkintoa ei ole saavutettu. Taustalla voi olla myös useampi keskeytynyt tutkinto. Muutoksen myötä esille nousee huoli haavoittuvassa asemassa olevista nuorista, jotka eivät enää ole oppivelvollisia mutta tarvitsevat sekä tukea että tutkintoon johtavan koulutuksen.

Suomen opinto-ohjaajat ry:n mukaan olisi tarpeen arvioida, miten muutos vaikuttaa ilman toisen asteen tutkintoa olevien nuorten aikuisten mahdollisuuteen päästä koulutuksen piiriin. Muutos voi jättää heikkoon asemaan myös opiskelijat, jotka täyttävät 18 vuotta tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen aikana. Näiden nuorten koulutuspolku on usein ollut katkonainen ja taustalla voi olla erilaisia oppimiseen tai elämäntilanteeseen liittyviä haasteita. Samalla myös aikuisten alanvaihtajien koulutustarpeeseen on pystyttävä vastaamaan.

Suomen opinto-ohjaajat ry:n lausunnon mukaan koulutuksen järjestäjälle on jätettävä mahdollisuus kohdentaa hakuja valintakriteerein. Ammatillinen koulutus on keskeinen väylä työllisyyden hoidossa ja osaamis- ja koulutustason nostamisessa. On tärkeä huolehtia ammatillisen aikuiskoulutuksen toimintaedellytyksistä samoin kuin aikuislukioiden resursseista. Muutos voisi hankaloittaa oppivelvollisuusiän ylittäneiden henkilöiden mahdollisuuksia palata koulutuspolulle, sen keskeydyttyä esimerkiksi terveydellisistä syistä. Lausunnon mukaan on myös pohdittava, voiko oppivelvollisten hakijoiden asettaminen etusijalle valinnassa aiheuttaa myös sen, että niillä paikkakunnilla, joissa ei ole vaativan erityisen tuen ammatillisia oppilaitoksia, ammatilliset oppilaitokset ovat pakotettuja valitsemaan opiskelijaksi sellaisia opiskelijoita, joiden tuen tarpeisiin ei pystytä yleisen ammatillisen koulutuksen puolella vastaamaan. Muutos saattaa vaikuttaa negatiivisesti myös niiden nuorten elämänkulkuun, jotka ovat tulleet alle 18-vuotiaana Suomeen, mutta joilla ei ole vielä kotikuntaa Suomessa. Voitaisiinko koulutuksen järjestäjiä ohjata valitsemaan myös sellaisia alle 18-vuotiaita opiskelijoita, jotka ovat todennäköisesti jäämässä Suomeen pidemmäksi aikaa ja jotka todennäköisesti jossakin kohtaa astuvat oppivelvollisuuslainsäädännön piiriin?

Sivistysvaliokunnan kuulemisessa 20.10.2026 nousi erityisesti esille huoli niistä nuorista, jotka ovat tulleet Suomeen ja olleet kieliopinnoissa ja jotka ovat yli 18-vuotiaita, kun he hakevat lukiokoulutukseen tai ammatilliseen koulutukseen. Esille nousi huoli siitä, mistä nämä nuoret aikuiset saavat tietoa hakeutumisesta ja koulutuksista. Lisäksi esille nousi kysymys siitä, minkä ajankohdan perusteella oppivelvollisuus määräytyy.

Opetus- ja kulttuuriministeriö toteaa, että ehdotetun muutoksen taustana on oppivelvollisten aseman turvaaminen. Käytännön haasteena on ollut, että oppivelvollisia hakijoita ei aina valita koulutukseen, vaan heidän sijaansa saatetaan valita muita kuin oppivelvollisia hakijoita. Tällöin oppivelvolliset saattavat jäädä ilman koulutuspaikkaa. Tämän jälkeen asuinkunnan on tullut osoittaa koulutuspaikka näille oppivelvollisille.

Oppivelvollisuuslaki ja laki tutkintokoulutukseen valmentavasta on laadittu sen vuoksi, että voidaan varmistaa jokaiselle perusopetuksen päättäneelle koulutuspaikka. On tärkeää ehkäistä syrjäytymistä ja varmistaa yhdenvertaiset mahdollisuudet koulutukseen. On myös tärkeää, että jokainen perusopetuksen päättänyt siirtyisi välittömästi eteenpäin koulutuspolullaan. Asettamalla oppivelvolliset hakijat etusijalle valtakunnallisia hakumenettelyitä käytettäessä varmistettaisiin, että koko ikäluokka aidosti saisi koulutuspaikan. Oppivelvollisuuslain yksi keskeisimpiä tavoitteita on saada vailla tutkintoa olevien määrät laskemaan tutkintokoulutuksessa ja tutkintokoulutukseen valmentavassa koulutuksessa. Oppivelvollisuusuudistuksen tavoitteena oli, että jokainen nuori suorittaisi toisen asteen koulutuksen.

Ehdotettu muutos myös vähentäisi osoitettavien oppivelvollisten määrää ja auttaisi koulutuksen järjestäjiä ennakoimaan koulutuspaikkojen tarvetta.

Yhteishaussa hakevat tyypillisesti sekä perusopetuksen päättäneet että vailla perusopetuksen jälkeistä tutkintoa olevat hakijat, joilla lähtökohtaisesti tavoitteena on suorittaa päätoimisesti opiskellen ammatillinen perustutkinto, lukio ja ylioppilastutkinto, tutkintokoulutukseen valmentava koulutus (ns.

TUVA-koulutus), työhön ja itsenäiseen elämään valmentava koulutus (ns. TELMA-koulutus) tai vapaasta sivistystyöstä annetun lain (632/1998) 7 a luvussa tarkoitettu oppivelvollisille suunnattu koulutus. Hakija voi hakea yhteishaussa seitsemään eri hakukohteeseen, jotka hän hakemuksessa asettaa mieluisuusjärjestykseen. Hakijat pisteytetään valintapisteiden perusteella, josta hallituksen esityksen mukaan valittaisiin kuhunkin hakukohteeseen ensin oppivelvolliset hakijat ja sitten muut hakijat pistejärjestyksessä. Opiskelija valitaan aina ylimpään hakukohteeseen, johon hänen pisteensä riittävät.

Opiskelijaksi ottaminen tehdään päättötodistuksen keskiarvon ja ensisijaisten hakukohteiden perusteella. Koulumenestys on kaikissa hakumenettelyissä keskeinen valintakriteeri. Koulutusta koskevien lakien mukaan hakijoita on lähtökohtaisesti kohdeltava yhdenvertaisesti.

Kun haetaan yhteishaussa, tärkein kriteeri on perusopetuksen päättötodistuksen keskiarvo, ja se asettaa heidät paremmuusjärjestykseen. Kaikki hakijat eivät pääse ensisijaisesti siihen koulutukseen, johon haluavat. Tämä koskee sekä oppivelvollisia että ei-oppivelvollisia hakijoita.

Esityksessä ei olla rajaamassa hakijoita pois yhteishausta niin, että he menettäisivät mahdollisuuden hakea yhteishaussa. Kuten nykyäänkin, ainoastaan silloin henkilö ei voi hakeutua yhteishaussa, jos hän on perusopetuksen jälkeen suorittanut ammatillisen tutkinnon, lukion oppimäärän tai korkeakoulututkinnon. Näin ollen kaikilla 18 vuotta täyttäneillä, vailla toisen asteen tutkintoa olevilla hakijoilla on edelleen mahdollisuus hakea yhteishaussa.

Käytännössä yhteishaussa on mukana hyvin erilaisista lähtökohdista tulevia hakijoita. Yhteishaku on tarkoitettu perusopetuksen päättäneille nopeaksi ja tehokkaaksi väyläksi, jotta kaikki saadaan jatkamaan opintoja: se toimii samalla tavalla myös aikuisten perusopetuksen päättäneille.

Yhteishaussa jää myös paljon paikkoja täyttämättä. Tuoreiden yhteishakua koskevien tilastotietojen mukaan koulutuksissa on merkittävästi enemmän aloituspaikkoja kuin on koulutukseen hyväksyttyjä tai koulutuspaikan vastaanottaneita henkilöitä. Eli koulutuspaikkoja on ollut yhteishaun päättyessä runsaasti avoinna.

Esityksestä saadun lausuntopalautteen perusteella oppivelvollisten ensisijaisuutta koskevaa sääntelyä rajattiin siten, että se koskee ainoastaan yhteishakua, ei jatkuvaa hakua. Jatkuvassa haussa oppivelvollisia hakijoita ei asetettaisi ensisijalle. Tämä turvaisi muiden kuin oppivelvollisten hakijoiden asemaa. Jatkuvat haut ovat hyvä mahdollisuus koulutuspaikan saamiseen, koska yhteishaussa avoimeksi jääneet koulutuspaikat täytetään jatkuvassa haussa. Jatkuvaan hakuun avataan myös ympäri vuoden koulutuspaikkoja.

Koulutuksen järjestäjä päättää opiskelijaksi ottamisesta jatkuvassa haussa. Opiskelijaksi voidaan ottaa hakija, jolla koulutuksen järjestäjä katsoo olevan riittävät edellytykset tavoitteena olevan osaamisen hankkimiseen tai tutkinnon suorittamiseen. Opiskelijaksi ottamisessa on sovellettava yhdenvertaisia valintaperusteita. Koulutuksen järjestäjät voivat halutessaan soveltaa yhteishaussa käytettäviä valintaperusteita myös valitessaan opiskelijoita jatkuvan haun kautta. (Lisätietoa jatkuvasta hausta ja yhteishausta: Haku koulutukseen - OKM - Opetus- ja kulttuuriministeriö)

Enemmistö toisen asteen koulutuksen aloittavista opiskelijoista valitaan koulutukseen jatkuvan haun kautta. Vuonna 2025 uusien opiskelijoiden määrä oli ammatillisessa koulutuksessa 113 622, lukiokoulutuksessa 46 599 ja TUVA-koulutuksessa noin 10 000, siis yhteensä noin 170 000. Heistä koulutukseen valittiin yhteishaun kautta 69 165 henkilöä (noin 40 %) ja jatkuvan haun kautta noin 101 000 henkilöä (noin 60 %).

Osassa hakukohteista aloituspaikkoja on enemmän kuin hakijoita, jolloin valitsematta jääminen johtuu hakijan henkilökohtaisesta soveltumattomuudesta, eikä siitä, että toinen hakija olisi syrjäyttänyt hänet. Esimerkiksi vuonna 2025 yhteishaussa kaikkien aloituspaikkojen määrä oli 86 259, ensisijaisten hakijoiden määrä 81 633 ja paikan vastaanottaneiden määrä 69 165. Jatkuvasta hausta vastaavia tietoja ei ole saatavilla, koska koulutuksen järjestäjillä ei ole velvollisuutta kirjata jatkuvan haun tietoja valtakunnallisiin tietovarantoihin.

Haavoittuvassa asemassa olevien opiskelijoiden asemaa turvaa osaltaan myös koulutuksen järjestäjän harkintaan perustuva valinta. Ammatillisessa koulutuksessa koulutuksen järjestäjä voi ottaa enintään 30 prosenttia kuhunkin hakukohteeseen otettavista opiskelijoista opiskelijan saamasta valintapistemäärästä riippumatta opiskelijan henkilöön liittyvien syiden perusteella. Edellä mainittuja opiskelijan henkilöön liittyviä syitä ovat oppimisvaikeudet, sosiaaliset syyt, koulutodistusten puuttuminen tai todistusten vertailuvaikeudet sekä tutkinnon suorittamiseen riittämätön tutkintokielen kielitaito. Koulutuksen järjestäjän harkintaan perustuvaa valintaa voidaan käyttää siitä riippumatta, onko koulutus mukana perusopetuksen jälkeisen koulutuksen yhteishakujärjestelmässä vai ei.

Yhteenvetona voidaan todeta, että yhteishaku ja jatkuva haku muodostavat kokonaisuuden, joka mahdollistaa myös oppivelvollisuusiän ylittäneiden ja vailla toisen asteen tutkintoa olevien hakeutumisen ja valinnan koulutukseen. Ei-oppivelvollisten mahdollisuuteen saada opiskelupaikka vaikuttaa ensisijaisesti aloituspaikkojen kokonaismäärä. Tämä riippuu toisen asteen koulutuksen rahoituksen kehittymisestä. Ammatillisessa koulutuksessa yli 18-vuotiaat ja tutkintoa vailla olevat muodostavat oppivelvollisten jälkeen toiseksi suurimman opiskelijaryhmän. Lukiokoulutuksessa ei ole määrällistä säätelyä, joka rajoittaisi aloituspaikkojen määrää.

Opetus- ja kulttuuriministeriön näkemyksen mukaan ensisijaisesti aikuisten perusopetuksen opettajat ja opinto-ohjaajat voivat neuvoa hakijaa toisen asteen koulutukseen hakeutumiseen liittyvissä kysymyksissä. Sen jälkeen hakijat voivat kääntyä työ- ja elinkeinoministeriöiden alaisten Ohjaamoiden puoleen. Ohjaamo on paikka, josta saa apua työhön, koulutukseen ja arkeen liittyvissä asioissa. Useat Ohjaamot eri puolilla Suomea tarjoavat tietoa ja ohjausta nopeasti ja tarpeiden mukaan. Ohjaamot on tarkoitettu kaikille alle 30-vuotiaille nuorille, kotikunnasta riippumatta. Ohjaamoja on noin 90 eri puolilla Suomea, ja toimintaa on jokaisessa maakunnassa. Lisätietoa Ohjaamoista: Etusivu - Ohjaamo

Myös Opintopolku- ja Osaamispolku-järjestelmät tukevat hakijaa oman koulutuspolun suunnittelussa (Opintopolku, Osaamispolku).

Opetushallitus kannattaa ehdotusta oppivelvollisten ensisijaisuudesta valtakunnallisen hakumenettelyn opiskelijavalinnassa. Opetushallitus nostaa kuitenkin esiin, että ehdotettu muutos voi johtaa siihen, että muilla kuin oppivelvollisilla on heikot mahdollisuudet tulla hyväksytyksi. Opetushallitus pitää hyvänä, että jatkuva haku jää esityksessä ensisijaisuuskohtelun ulkopuolelle, jotta koulutuksen järjestäjät voivat jatkuvassa haussa valita 18 vuotta täyttäneitä hakijoita heidän koulutustarpeensa ja alueellisten näkökohtien perusteella. Opetushallitus esittääkin, että yhteishaku olisi valmiiksi suunnattu vain oppivelvollisille.

Opetushallitus nostaa esille huomion, että ehdotettu muutos edellyttää, että käytettävissä on ajantasainen ja luotettava tieto hakijan oppivelvollisuuden tilasta. Oppivelvollisuus ei ole yksiselitteisesti pääteltävissä esimerkiksi henkilön nimen tai syntymäajan perusteella. Oppivelvollisuuslaissa on määritetty useita eri tietoja, joita tulee tarkastella, määrittäessä onko oppija oppivelvollisuuslain piirissä: kotikunta, kotikunnan saamisen ajankohta, oppijan ikä, suoritetut tutkinnot Suomessa ja ulkomailla, oppivelvollisuudesta vapautus tai se, onko henkilö kolmannen maan kansalainen ja oleskelee Suomessa sellaisella oleskeluluvalla, minkä perusteella hän ei kuulu oppivelvollisuuslain piiriin. Näitä tietoja ei nykyisin eikä tulevaisuudessakaan ole saatavilla mistään yhdestä valtakunnallisesta rekisteristä. Tietoja tulee tarkastella niin Opetushallituksen palveluista ja rekistereistä, pyytää oppivelvolliselta itseltään, Digi- ja väestötietojärjestelmästä ja tarvittaessa Maahanmuuttovirastosta. Tämä on tehtävä, mikä koulutuksen järjestäjien tulisi itse tehdä jokaisen oppijan kohdalla.

Lisäksi Opetushallitus toteaa, että oppivelvollisen määritelmä ei ole pysyvä, vaan se voi vaihtua tarkastelupäivän mukaan. Oppivelvollisuus on sidottu vakinaiseen Suomessa asumiseen ja siten kotikuntaan. Tässä tulee lisäksi huomioida kolmannen maan kansalaisuus ja henkilön oleskelulupa. Hakija voi esimerkiksi hakuvaiheessa olla ilman kotikuntaa Suomessa, mutta opintojen alkaessa kotikunta on jo myönnetty. Tällaisessa tilanteessa henkilöstä tulee oppivelvollinen vasta hakuprosessin jälkeen. Esityksessä ei ole arvioitu, miten tällaiset tilanteet tulisi ratkaista tai millaisia muutoksenhakuoikeudellisia kysymyksiä ne voivat aiheuttaa.

Opetushallitus huomauttaa, että oppivelvollisuuden määrittäminen on lähtökohtaisesti oppivelvollisuuslaissa määritetty koulutuksen järjestäjälle, mutta mikäli määrittely nähdäänkin Opetushallituksen palvelujen tehtäväksi, se samalla siirtää oppivelvollisuuden määrittelyvastuuta Opetushallitukselle. Kokonaisuudessaan esityksessä ei ole Opetushallituksen mukaan huomioitu, miten oppivelvollisten tunnistaminen hakijoiden joukosta toteutetaan ja mikä vaikutus sillä on itse opiskelijavalinnan prosessiin, oppijan oikeusturvaan sekä koulutuksen järjestäjien resursseihin.

Opetushallitus nostaa lisäksi esille, että oppivelvollisten valinta ensisijaisesti yhteishaussa tarkoittaa järjestelmämuutoksia Opintopolun palvelukokonaisuuteen, valtakunnallisiin ohjeistuksiin, tiedotukseen ja asiakaspalveluun. Ehdotetun muutoksen aikataulu on hyvin tiukka ja vaatii resursseja sekä kustannuksia.

Opetus- ja kulttuuriministeriö toteaa, että oppivelvollisuuslaissa ei ole säännöstä, jonka mukaan oppivelvollisuuden määrittäminen olisi lähtökohtaisesti määritetty koulutuksen järjestäjälle. Esityksellä ei myöskään olla siirtämässä Opetushallitukselle oppivelvollisuuden määrittelyvastuuta. Oppivelvollisuus määrittyy oppivelvollisuuslain 2 §:n perusteella: iän (alle 18 vuotta), kotikunnan (oltava Manner-Suomessa) ja suorittamatta olevan toisen asteen tutkinnon perusteella. Kolmansien maiden kansalaiset, jotka oleskelevat Suomessa opiskelutarkoituksessa, eivät kuitenkaan ole Suomessa oppivelvollisia. Muutoin henkilöllä on oikeus vapautua oppivelvollisuudesta, jos hänen maassa

oleskelunsa peruste on opiskelu. Asuinkunta päättää oppivelvollisuudesta vapauttamisesta hakemuksesta.

Opetushallituksen tehtävänä on mahdollistaa oppivelvollisuuslain mukaisen määrittelyn mukainen oppivelvollisten asemoituminen ensisijaisiksi valittaviksi yhteishaussa käytettävässä järjestelmässä. Oppivelvollisuuslaki on tullut voimaan ja oppivelvollisuusrekisteri on tullut käyttöön 1.8.2021, mistä lähtien olisi jo pitänyt olla selvillä se, ketkä ovat oppivelvollisia ohjaus- ja valvontavastuun ja maksuttoman toisen asteen näkökulmasta.

Joissakin lausunnoissa ja sivistysvaliokunnan kuulemisessa 20.10.2026 kysyttiin, minkä ajankohdan perusteella hakijan oppivelvollisuus ja ensisijaisuus määräytyvät. Säädösehdotusten mukaan ”valtakunnallisia hakumenettelyitä käytettäessä opiskelijoiksi on kuitenkin otettava ensisijaisesti oppivelvolliset”. Opetus- ja kulttuuriministeriö katsoo, että hakijan oppivelvollisuus ja ensisijaisuus määräytyisivät opiskelijaksi ottamisen hetken mukaisesti eli silloin, kun koulutuksen järjestäjä tekee päätöksen opiskelijaksi ottamisesta.

Oppimisen tukea koskeva sääntely

OAJ:n lausunnon mukaan tutkintokoulutukseen valmentavaan koulutukseen tarvitaan oikeus oppimisen tukeen. OAJ toteaa lausunnossaan, että oppimisen tuen uudistuksessa tutkintokoulutukseen valmentava koulutus jätettiin uudistuksen ulkopuolelle, vaikka siinä opiskelee paljon tukea tarvitsevia opiskelijoita.

OAJ toteaa, että tutkintokoulutukseen valmentavaa koulutusta ei ole säädetty oppimisen tukimuodoksi. Tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen tavoitteena on lain 2 §:n mukaan antaa opiskelijalle valmiuksia hakeutua lukiokoulutukseen tai ammatilliseen tutkintokoulutukseen, ohjata jatko-opinto- ja työelämäsuunnitelman laadintaan sekä vahvistaa opiskelijan edellytyksiä suorittaa lukiokoulutus ja sen päätteeksi suoritettava ylioppilastutkinto taikka ammatillinen tutkinto.

OAJ toteaa, että lakiesityksen perusteluissa on esitetty vaihtoehtoisia toteutustapoja, joissa on esitetty myös opiskelijalle oikeutta oppimisen tukeen. OAJ ei pidä perusteluissa mainittua riittämätöntä rahoitusta perusteluna sille, että opiskelijan saamaan tukeen tulee katko. Tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetun lain 2 §:ssa asetettu tavoite vahvistaa opiskelijan edellytyksiä suorittaa toisen asteen tutkinto ei täyty, jos opiskelijalla ei ole oikeutta tarvitsemaansa oppimisen tukeen.

OAJ:n mukaan on myös huomioitava, että opiskelijan tuen tarpeet eivät pääty hänen siirtyessään perusopetuksesta nivelvaiheeseen.

OAJ esittää valiokunnalle, että tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annettuun lakiin lisättäisiin säännös oikeudesta oppimisen tukeen. OAJ:n näkemyksen mukaan pitäisi myös tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetun lain 21 §:n 1 momenttia muuttaa siten, että se vastaisi pitkälti ammatillisen koulutuksen erityisen tuen muotoiluja. OAJ:n mukaan muutoksessa tarkennetaan erityisopettajan roolia ja tuodaan vahvemmin esiin oikeus erityiseen tukeen myös muissa oppimisympäristöissä. Lisäksi OAJ:n mukaan tulisi muuttaa tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetun lain 21 §:n 2 momenttia ammatillisten tutkinnon osien osalta vastaamaan lukiokoulutusta koskevaa sääntelyä. Kun tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen opiskelija suorittaa lukio-opintoja, häneen sovelletaan lukiolain säännöksiä oppimisen tuesta. Ammatillisten tutkinnon osien osalta nykyinen viittaussäännös on tätä kapeampi, sillä se rajoittuu vain osaamisen arvioinnin mukauttamiseen. OAJ:n mukaan tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen opiskelijat eivät näin ollen ole yhdenvertaisessa asemassa ammatillisia tutkinnon osia suorittaessaan. OAJ:n mukaan myös ammatillisia tutkinnon osia suorittavalla tutkintokoulutukseen valmentava koulutuksen opiskelijalla on oltava oikeus ammatillisesta koulutuksesta annetun lain mukaiseen oppimisen tukeen ja erityiseen tukeen.

Opetus- ja kulttuuriministeriö toteaa, että oppimisen tuesta on säädetty tutkintokoulutuksissa, lukiokoulutuksessa ja ammatillisessa koulutuksessa, mutta ei nivelvaiheen koulutuksissa (tutkintokoulutukseen valmentava koulutus eli ns. TUVA ja työhön ja itsenäiseen elämään valmentava koulutus eli ns. TELMA), jotka jo itsessään ovat kokonaisuudessaan ohjaavia koulutuksia. Opetus- ja kulttuuriministeriön näkemyksen mukaan niihin ei tarvitse erikseen sisällyttää oppimisen tukea. Opetus- ja kulttuuriministeriön näkemyksen mukaan tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetun lain sääntelyä ei ole tarpeen muuttaa tässä yhteydessä.

Kuten hallituksen esityksessä (HE 213/2026 vp, s. 33) todetaan, tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen kehittämistä ja oppivelvollisuuslain tarkentamista valmisteleva työryhmä pohti myös

vaihtoehtoa, että tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetussa laissa säädettäisiin oppimisen tuesta tutkintokoulutukseen valmentavassa koulutuksessa. Tällaisella muutoksella olisi kuitenkin kustannusvaikutuksia, joten sitä ei voitaisi toteuttaa tässä yhteydessä. Lisäksi tutkintokoulutukseen valmentavaa koulutusta voidaan sellaisenaan pitää eräänlaisena oppimisen tukena, joka tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetun lain 2 §:n mukaisesti antaa opiskelijalle valmiuksia hakeutua lukiokoulutukseen tai ammatilliseen tutkintokoulutukseen, ohjaa jatko-opinto- ja työelämäsuunnitelman laadintaan sekä vahvistaa opiskelijan edellytyksiä suorittaa lukiokoulutuksen oppimäärä ja sen päätteeksi suoritettava ylioppilastutkinto taikka ammatillinen tutkinto. Näin ollen voidaan myös katsoa, että tutkintokoulutukseen valmentava koulutus itsessään on eräänlainen oppimisen tuki, joka auttaa opiskelijaa siirtymään eteenpäin opintopolullaan.

Hallitussihteeri Maria Soininen